

РАДОВИЧ, С.

Вільне козацтво.

10 53392/25
БІБЛІОТЕКА АМАТОРСЬКОГО ТЕАТРУ
Ч. 23

РАДОВИЧ

Вільне Козацтво

драма

374
ЛЬВІВ 1937
НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА „РЕКОРД“

Видавництво РЕКОРД Львів, вул. Лонцького ч. 8
Тел. 116 23 — Конто П. К. О. 506.494 — Конто, біжучого
рахунку в Пром. банку 116. — Числс розрахунку почт. 152.

Видаємо, образи, бібліотеку „Пролом“, пор-
трети, книги практичного знання з усіх ділянок.
Крім цього вийшли до тепер у бібліотеці аматор-
ського театру слідуочі книжки :

1. П. Франко: „Заздрісні“, комедія 0,80
2. „ „ „Марко Систикайло“, коме-
дія в 4 діях 2.00
(Дозволені цензурою до вистави 13. 3. 1934
№ В. В. 3. 3. 9/22, 1934 Староство в Коломиї).
3. Ярославич: „Чортеня“, комедія 1.50
4. Ярославич: „Антипко“, комедія 2.50
(цензури число те саме, що під 21 і 2.).
5. А. Данко: „Новітні чорти“, комедія 2.50
6. А. Данко: „Сруль Натягайло“, комедія 1.50
(ч. 5-6 Респр. Воевідства в Тернополі з
16. 4. 32 № В. В. 62/32 дозволено вистав-
ляти).
7. Ярославич: „Павуки“, комедія в 3 діях 2.00
8. Гоголь: „Сорочинський ярмарок“. Коме-
дія оперетка 2.00
9. Скалозуб: „Сотниківна“. Істор. песа на
5 дій. 2.00
10. Данко: „Швець Жертка“, комедія в
3 діях. 2.00

БІБЛІОТЕКА АМАТОРСЬКОГО ТЕАТРУ ч. 26.

СТЕПАН РАДОВИЧ.

ВІЛЬНЕ КОЗАЦТВО.

Історична драма на 5 дій.

Л Ї В І В. 1937.

НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА „РЕКОРД“.

Львівська обласна
наукова бібліотека

№ 40.281

W5(2-4u/5-662

201

Всі права застережені
Copyright 1937. Wyd. „R E K O R D“ Lwów.

Друкарня М. Бойчука в Коломиї. (29. IV. 1937 — 2000).

ДІЄВІ ЛЮДИ:

Ігор, отаман, літ 37.

Святослав, осаул, літ 29,

Люся, дочка отаманова, літ 18.

Ярослав Ігоренко, солдат, літ 22.

Степан, літ 19.

Володко, літ 18.

Микола, літ 19.

Олег, літ 21.

Козаки.

Хлопець перший, літ 15.

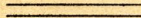
Хлопець другий, літ 14.

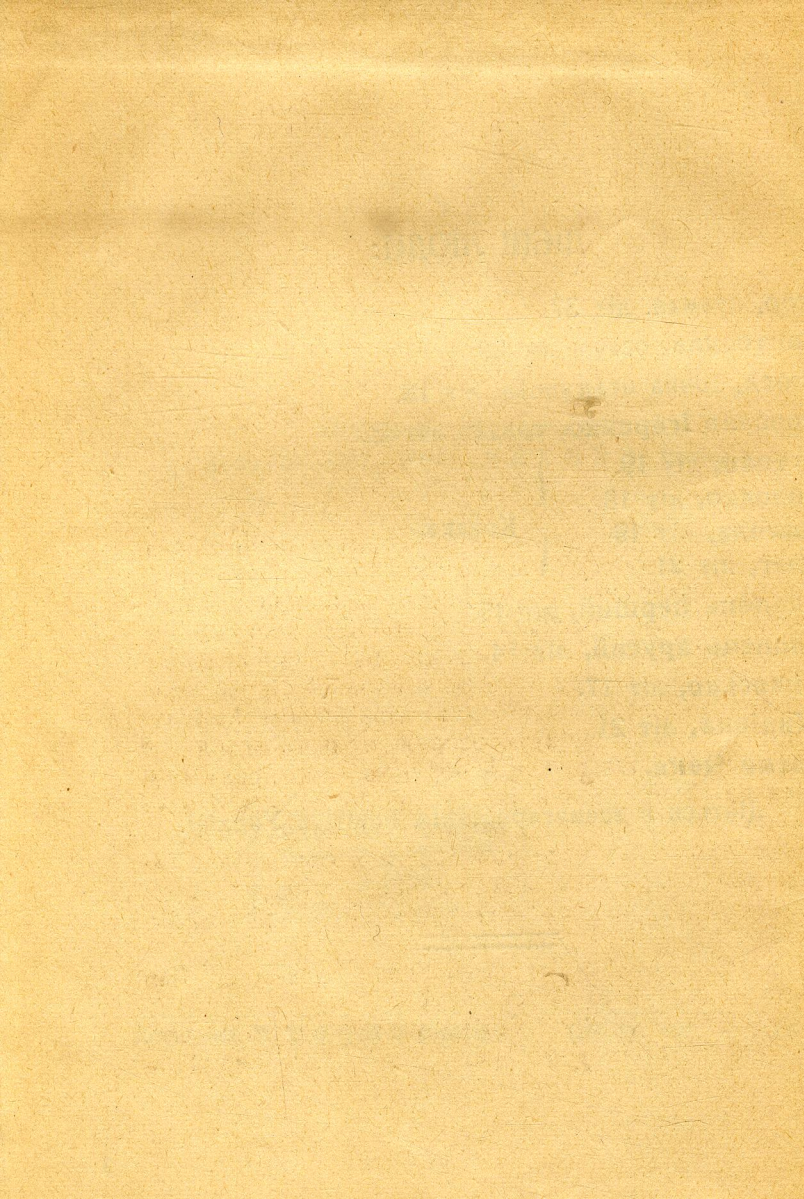
Михасько, літ 17.

Жидівка, літ 21.

Члени Чека.

Діється в звенигородським повіті в Україні.

Дія перша.

Селянська хата. Посередині стіл. За столом на лавці сидять: от. Ігор та його осаул Святослав, Розмовляють. Темою розмови: революція в Росії.

Ява 1.

Отаман Ігор і Святослав.

ІГОР. Діждались ми врешті довгожданної хвили. Діждались отого часу, коли сила московської імперії, підточена революцією, захиталася в найтвердіших своїх основах. Українське вояцтво, порозкидане по всій Росії, стало на службу національній ідеї, підняло прапор революції. Перед українською нацією стають великі можливості. Можливості, не тільки скинути осоружне ярмо неволі, не тільки визволитись, але й потугою своєю розміститися на Сході Європи так, як цього тільки б найбільше могла хотіти її національна воля, її повага. Перед нами завдання: розторощити раз на все імперіальну потугу московської нації, зіпхнути її до ролі другорядних сил та встановити своє право й лад.

СВЯТОСЛАВ. Правда, пане отамане! Для України настав рішучий час.

ІГОР. Так, для України настав рішучий час. Але для того, щоб революція в Україні зробила

те, що одинокє в ціллю української революції: штовхнула маси до боротьби з наїздником, змєла його з лиця української землі, розправилася з його ладом, поставила сильні залізні кордони на найдаљших закутках української землі і приступила до революційного будівництва сильної, опертої на новому ладі і нових силах української держави — до цього треба людей великого полету духа, людей риску — треба проводу. Чи зуміє українська нація розгорнути свої сили до справжнього революційного лету і чи зуміє видати з себе провід — від цього залежатимє її будучність.

СВЯТОСЛАВ. Злє з цією справою, пане ота манє, Двосотлітня неволя витиснула своє тавро в душі нашого народу. Треба б було, щоб український народ ще перед своїм зривом розпочав революційну боротьбу з наїздником на всіх ділянках свого життя. Тільки в цій боротьбі була б зросла державницька свідомість і виросло б новє покоління, котре б не знало, що таке спокійне життя, котре б жило в напруженні, боротьбі, для котрого б існувала тільки велика ідея нації та віра в її покликання.

ІГОР. Осауле! Доволі розчаровано міркуєш про нашу справу. Думаєш, що дєсь у глибині національної душі селянства не живуть ще спогади часів Хмельницького і Гайдамаччини? Їх пригадують їм могили й кургани, що густо розсіяні в Україні; розбуджує „Кобзар“ великого сина України — Шевченка. В українському селянстві дрімають потужні сили української нації. Їх треба тільки розбурхати, оформити їх ідеєю боротьби за державність, зорганізувати й повести в бій за волю, за свободу. А думаю, це станеться вневдовзі.

СВЯТОСЛАВ. Пане отамане! Щодо селянства, то не перечу, що в ньому заложені великі сили української нації. Воно ненавидить москалів. Але брак йому проводу, брак оцього, хто б вказав йому правдивий шлях до визволення. Знову ж робітництво дається туманити ідеєю „рівності й братерства“ забуваючи водночас, що вічною була і в боротьба націй, що кожна нація дбає тільки про своє добро... Забуває наше робітництво про те, що як тільки московське робітництво скине з себе ярмо царату й прийде до влади — воно відкине негайно ідею „братерства“ і висуне в бік українського робітництва ці самі пазурі, що бачилося за царів (*задума*). А інтелігенція? Пішла вона на службу московським соціялістам. Страшне! пане отамане! Одначе віра не дає нам падати духом. Й тільки віра.

ІГОР. Правда, осауле! Що ж... Прийдеться не одне побороти, прийдеться в огні і крові викувувати нову душу людини. То ж до діла, осауле! Мусимо рішати! (*входить козак Степан*).

Ява 2.

Ігор, Святослав і Степан.

СТЕПАН. Пане отамане! Голошу служняно, що сьогодні розвідка придержала одного солдата. Він — українець і дуже радий, що дістався до нас.

ІГОР. Де в'н? Привести його сюди!

СТЕПАН. Приказ, пане отамане! (*салютує, виходить*).

Ява 2.

Ті ж і солдат.

(Входить солдат у супроводі Степана і Олега)

ІГОР. Звідкіля, юначе?

СОЛДАТ. З Києва! *(жваво)*. Пане отамане! Все зараз розкажу.

ІГОР. Кажи.

СОЛДАТ *(жваво)*. Я служив ув одного офіцера. Не знаю, як звати ту службу. Чистив я черевики офіцерові, його жінці, дітям. Аж тут ненадійно одного дня почулось; революція! Що за революція? — подумав. Та не було коли думати. За два дні замаяли скрізь жовтоблакитні прапори, почулось: за „Вільну Україну!“, за „нове життя“. Бачив я велику маніфестацію в Києві, де поверх стотисяч народу було. Увесь Хрещатик, аж до міської думи був заповнений. Виступала трупа театру Садовського в козацьких стробах. Серед безлічі колірних хоругв, стягів, знамен, проходила лава маніфестантів, Організовані відділи селян, робітників, студентів, залізничників, довгі ряди учнів, урядовців, міщан. На таблицях, що несли їх маніфестанти написи: „Хай живе вільна Україна“, „Хай живе козацтво“, „Самостійна Україна“ й інші. На Хрещатику відспівано „Ще не вмерла Україна“, а опісля „Заповіт“. Співав хор під управою Кошиця. Пізніше люд звернув на площу св. Софії під пам'ятник Богдана Хмельницького і тут зложив присягу на вірність Україні.

ОЛЕГ. Дякую тобі, молодий юначе, за важні для мене вісті. Вони мене зворушили, додали мені

віри, що наша справа таки переможе. Що ж, думавш оставатись у нас?

СОЛДАТ. Не тільки остатись, але й боротись за волю України!

ОЛЕГ. Як тобі на прізвище, юначе?

СОЛДАТ. Ярослав Ігоренко.

ІГОР. Добре! Але як ти втік із Києва?

СОЛДАТ. Як звичайно! Тепер розпаношилась загальна анархія. Поїзди повні здемобілізованих солдатів. Отже я сів на один із поїздів і приїхав сюди. Я чув, що тут повстало вже багато організацій військового характеру п. н. „Вільне Козацтво“. Пане отамане, я мушу остатись тут.

ІГОР. Добре! Підеш із козаками. Будь здоров, юначе! (*Солдат із козаками виходить*).

СВЯТОСЛАВ. Простіть, пане отамане, що я хвилево зневірився у нашу справу. Бачу одначе, що я помилявсь. Народ розуміє діло. Коли б він із себе видвигнув провідника, тоді б не пододала нас ніяка сила. Перша умова: створити сильну армію.

ОЛЕГ. Так! Сильна армія, це запорука потуги держави. Поверх трьох мільйонів українців-солдатів, у тім числі і старшин та підстаршин, розкидані по всіх фронтах російської армії. Коли б так їх згуртувати спільно, то ми б учинили велике діло — визволення України. І наші нащадки пом'янули б тоді нас „не злим, тихим словом“.

СВЯТОСЛАВ. Віримо в це. А віра наша переможе.

ІГОР. Правда твоя, осауле!.. Наша релігія сьогодні: віра в чин, віра в Націю, віра в Україну!

Заслона.

Дія друга.

Левада під лісом. При погаслім вогнищі сидять два хлопці та витягають звідти бараболі. Від часу до часу вітер повів кущами, здалека чути блеяння отари.

Ява 1.

1-й і 2-й хлопець.

1. ХЛОПЕЦЬ (*здирав ножем лущину з бараболі та приговорює*). А й смачна та бараболя. Ще й яка... Такої навіть сам цар російський позаздрив би нам. Ще й як. Го, го, го!

2. ХЛОПЕЦЬ. Що ти царя тут згадуєш. Він всяке має. Що хоче, те має. Не рівнятися тобі з ним. Де тобі до нього.

1. ХЛОПЕЦЬ. Що має, то правда. За те не перечу. О, багато він має! А грошей. Добре він шкуру дере з людей, так, що ледве дихають бідолахи. (*Піднесеним голосом*). О, добрий із нього кровопивець! Добра п'явка — неабищо!

2. ХЛОПЕЦЬ. Здається, не довго вже йому панувати. Вчора говорив Петро Запальний, що в Росії щось непевне. Хто зна, чи він, отой цар, ще ходить по світі. Може пішов до чортової мами. Хе-хе хе! А то чорти будуть мати з чого сало топити!

1. ХЛОПЕЦЬ. А то хороше було б. Упала Росія. Тепер ми будемо панами. Ми...

2. ХЛОПЕЦЬ. О, який то з тебе пан! Писати ледве вмів, а до панства пнеться.

1. ХЛОПЕЦЬ. Як буде, так буде! Хоча трохи відітхну свободніше... Заговорю рідною мовою, ве-

селіше заспіваю. Згадаю про козаків, що про них дід мені оповідав і заспіваю про їхні походи на турків і татар. *(Задума)*. Бо то, кляті, не дають уже заговорити по своєму. А то, сволочі!

2. ХЛОПЕЦЬ. Слухай! Вчора мабуть якийсь українець ходив по селі та казав, щоб люди тво-рили свою військову організацію, цебто якесь „Вільне Козацтво“. Й що? Вписався твій брат?

1. ХЛОПЕЦЬ. Спершу не хотів, а опісля впи-сався. *(Обое попадають у задуму)*. А як думавш? Добре було б таке військо Там дають шаблю, ша-равари, пістолі?

2. ХЛОПЕЦЬ. Дають не тільки те, про що говориш. Декому й кулемета дають.

1. ХЛОПЕЦЬ. Невже ж?

2. ХЛОПЕЦЬ. А так.

1. ХЛОПЕЦЬ. А ти двигнув би кулемета?

2. ХЛОПЕЦЬ. Ми й разом не двигнули б.

1. ХЛОПЕЦЬ. А нас прийняли б туди?

2. ХЛОПЕЦЬ. Я знаю? Скільки тобі літ?

1. ХЛОПЕЦЬ. П'ятнадцять

2. ХЛОПЕЦЬ. Мало. Потрібно вісімнадцять.

1. ХЛОПЕЦЬ. Боже! *(Скоро)*. Та ж я мушу чекати ще три роки. *(Гірко)*. Три роки.

2. ХЛОПЕЦЬ. Не турбуйсь, бо я чотири.

1. ХЛОПЕЦЬ. За три роки напевне приймуть?

2. ХЛОПЕЦЬ. Чому б ні?

1. ХЛОПЕЦЬ. Мені щось старший брат гово-рив. Казав, що „Вільне Козацтво“, то буде хлоп-ське військо. Воно буде мати коменданта, будуть якісь сотні, коші, якась старшина. Та й казав, що вони за Україну будуть боротись. Я щось не поро-зумів добре.

2. ХЛОПЕЦЬ. Я також.

Ява 3.

1-й хлопець, 2-й хлопець і Михасько.

(Входить хлопчина середніх літ. Кучеряве волосся спадає на чоло. Вітається з хлопцями та сідає коло них).

1. ХЛОПЕЦЬ. Де бував, Михаську? Що коло тебе нового?

МИХАСЬКО. Що нового? — питаєте. Багато нового. *(Поважно)*. Знаєте що?

1. і 2. ХЛОПЦІ. Що?

МИХАСЬКО *(втішно)*. Та ж цар замордований.

1. і 2. ХЛОПЦІ. Замордований? Слава Богу!

МИХАСЬКО. По всій Росії та Україні грають радісно дзвони. Народ молиться. А і в нас ударять дзвони. Почнеться революція. Україна загорить у вогні і крові, і встане довгождана, неоцінна — воля!

1. і 2. ХЛОПЦІ. Воля! Україна! Боже! щоб скоріш!

МИХАСЬКО. Це скоріш залежить від того, чи зуміємо по-справжньому рішитись. Ось, вже творяться гурти „Вільного Козацтва“; вони оголосили безщадну війну найздникові. Приймають до до нього всіх добровольців-українців, що мають повних 18 років. Не приймається туди людей із ворожим настановленням до України, та людей караних судом за кримінальні злочини. Вибирається старшину, а старшина вибирає собі помічників. *(Хлопці весь час пильно слухають)*. Хто зрадить — буде важко покараний „Вільним Козацтвом“... „Вільне Козацтво“, це наша сила, це наша опора. Воно над усе ставить: самостійну, ні від кого незалежну українську державу, і в ім'я тієї ідеї воно

бореться. А знаєте, хто піддав думку творити „Вільне Козацтво“?

1. і 2. ХЛОПЦІ. Скажи.

МИХАСЬКО. Думку цю піддав селянин села Гусакова на Київщині — Смоктій! Селяни радо прийняли цю думку і вже по селах і містечках існують такі гуртки. Знайте, що тільки боротьба веде до волі, тільки сила забезпечує право!

1. і 2. ХЛОПЦІ. Славно! Хай живе Україна! (Захоплено). Україна!

З а с л о н а.

Дія третя.

Хата місцевого секретаріату козацтва. За столом, за горою порозкиданих паперів, сидить отаман, а поруч нього осаул Святослав. З усього ества отамана б'є повагою.

Ява 1.

Отаман Ігор і Святослав.

ІГОР. А то сволоч! Дірвалась під покришкою „рівності і братерства“, завдяки нашим соціялістам, до влади, так давай зараз іти на Україну, щоб її завоювати, щоб знову прикути її до „матушки“ Росії. (Грізно). О, не дїждетесь, вражїї біси, щоб ваша нога ступала там, де лунало велике слово Тараса. В його безсмертний заповіт ми віримо, віримо: „що заговорить і Дніпро і гори! І потече сто ріками кров у синє море!“ Віримо в це, бо час цей недалекий. І вірні цьому заповіту не до-

пустимо, щоб ворожа лапа посягала сюди, по наше. (Грізно). Хіба по наших трупах!

СВЯТОСЛАВ. Правда, пане отамане! Заманута в сігі всесвітнього братерства наша інтелігенція запропастила найкращий час національного підйому: три перші місяці революції. (Задума). Тоді, як інші народи, в ім'я цих кличів „рівності і братерства“, приманювали під своє крило інші народи, наша інтелігенція свято вірила у ширість цих кличів. Для українських соціалістів творення своєї самостійної держави було дурманом, просто божевіллям. Вони мріяли про всесвітній рай, де б усі народи спільно жили, де б не було воєн, боротьби, а вічний мир. „Пощо Україні війська“ — казали. „Адже ж Україна не хоче нікого поневолювати“. „Воля Росії — це воля України“. Вони, соціалісти, боялися ще й того, щоб „Вільне Козацтво“ не зросло до тієї сили, що відкинула б у кут усяких соціалістів і сама б почала будувати українську державу.

ІГОР. Так, дорогий мій осауле. Ідіоти були і є ті, що в проводі стоять. Невже ж не знали вони, що тільки залізо і кров рішає про долю народу?! Що самотнім шляхом здобуття державної самостійности, це шлях безкомпромісової боротьби. Що без своєї самостійности ніяка нація не може ні жити, ні розвиватися. Цього не розуміли, чи не хочуть розуміти соціалісти. (Задума). Чи вони ждуть на манну від москалів?! Рабська їх вдача. Вони не знають, що визволення своєї нації не випросити, не виблагати, а самим треба вибороти. Ждуть. І чого ж діждуться? Москва навіть не згодилась на куцу автономію, що її так постійно жебрають. А в Україні? В Україні — анархія, безлад. Заборо-

нено творити власну армію, цю єдину силу, що хоронила б Україну перед зазіханнями ворогів. (Гірко). Ох! Центральна Рада. Що ж осталося? Осталося „Вільне Козацтво“ і горстка цих самостійників, що на своєму прапорі виписали: самостійна, ні від кого незалежна, українська держава — або смерть! Це вам люди з новим світоглядом, з новим розумінням життя. Їх мало. Вони кидаються надаремне у вир революційного життя і невтомно голосять свою релігію: чин. Вони бачуть, що в народі починає ворухитись оте прагнення самостійної України. Вони бачуть, що саме життя мусить скермувати революцію в Україні в русло загальнонаціональної, що її ціллю розторопити наїздника на українській землі і встановити новий лад. (Задума). А „Вільне Козацтво“? Всіляких заходів уживають, щоб його знищити. Але не дамося. Хоча б і супроти своєї влади прийшлося боротися. (Задума). Московські банди готують новий наїзд на Україну. Лізуть, як та сарана, Тільки на наших плечах, тільки в нас самих підпора й віра, що не дамо посоромити землі української у такий скрутний для неї час. (Сильно). Ми куватимемо свою долю!

Ява 2.

Отаман Ігор, Святослав і солдат.

СОЛДАТ (увійшовши). Пане отамане! Голошу слухняно, що сьогодні вранці придержали ми якийсь мандрівний театр, зложений із десяти мужчин і однієї жінки. Що з ними вчинити?

ІГОР. Впровадити їх сюди під сторожею.

СОЛДАТ. Приказ, пане отамане! (Виходить).

Ява 3.

Ті ж самі і театральна дружина. Вводять, у супроводі чотирьох козаків і солдата, десять москалів і одну дівчину. Солдат виступає вперед і голосить.

СОЛДАТ. Пане отамане! Це ті, (показує на москалів) що про них я говорив.

ІГОР. Добре! Стань у гурті ув'язнених! (Солдат входить між москалів. Отаман задумано поглядає деякий час на солдатів, вкінці питає). Хто з вас старший? (Виступає вперед дівчина. Вигляд її говорить, що вона жидівка. Стає перед отаманом і каже):

ДІВЧИНА. Я, пане отамане! Прапорщик...

ІГОР. Значить старшина?

ДІВЧИНА. Старшина.

ІГОР. А чого ж ви волочитесь отак?

ДІВЧИНА. Ми мандрівний театр.

ІГОР (звертається до козаків). Перетрусити їх? (До козака Володка). Здай звіт, козаче!

ВОЛОДКО. Приказ, пане отамане!

ІГОР. Говори!

ВОЛОДКО. Перетрусили ми їх зараз же після арештування

ІГОР. І що знайшли?

ВОЛОДКО. Знайшли у торбі осьього прапорщика (показує на дівчину, що тремтить, а по лиці її пробігають дрижаки) дві гранати, дві стрічки до скорострілу, шість пістолів, десять бравнінгів і багато набоїв.

ІГОР. Це все?

ВОЛОДКО. Так, пане отамане!

ІГОР (до Володка). Стань на своє місце!

ВОЛОДКО. Приказ, пане отамане! (Стає в гурті ув'язнених).

ІГОР (до прапорщика). Для якої ціли вживали ви ці стрічки, коли скоростріла не маєте?

ДІВЧИНА. Ну, ми, пане отамане.., ми забули його взяти.

ІГОР. Значить, забули взяти скоростріла. А пощо вам було його?

ДІВЧИНА. Ну, якби якесь „барабо“ в дорозі на нас напало... ну, ми тоді б було боронилося.

ІГОР. Коли виїхали і звідки?

ДІВЧИНА. З Києва, пане отамане!

ІГОР. А опісля куди думали їхати?

ДІВЧИНА. Ну, далше.

ІГОР. Тепер революція. Не вільно їхати.

ДІВЧИНА. Ну, що революція?! Ми до політики ні руш. Що нам революція!

ІГОР. Вистарчить (До дівчини) Відступити між своїх. (Дівчина виконує приказ. До козаків) Відвести їх у тюрму. (Козаки відводять ув'язнених. Коли гомін кроків зовсім тихий, отаман звертається до осаула). А то большевицьке кодро! Сволота клята!

Хоче господарювати, як у себе вдома. Минули ті часи. Тепер наше право. Але куля їх не мине. (Грізно). З ворогами тільки так і поводяться.

Заслона.

Дія четверта.

Окопи. В окопах козаки, що безнастанно відбиваються від наступлюючого ворога. Його не видно, оховався за лісом. Командує большевиками Олег, б. член „Вільного Козацтва“. Туди і ціляє козак Володко.

Ява 1.

Володко, Степан, Микола.

ВОЛОДКО (*гаряче, скоро*). Брате, Степане, давай, давай набоїв! Уб'ю, як падлюку. Він зрадив нас. Він відцурався свого народу й України. Пішов на службу до катів українського народу. Він... Олег... Він веде в наступ большевиків. Давай, давай, скоріш! Я його зараз на мушку. (*Степан подає набої, Володко ладує кріс, стріляє*). О, вже маю! Натяг ногами... Огак йому, зрадникові! А це хто? Якась пика кацапська. Ага! На місце Олега. Ніби командір. Лізе, як дик... Так скоро! Давай, давай кріса. Вб'ю його, як собаку! (*Степан подає кріс. Володко ціляє й стріляє*) Гарзд! О, не вдалось. Шкода. (*Розлягається стріл збоку*). А це що?.. Від чиєї кулі впав? А, то якийсь смільчак йому догодив, А, то добре! Хай знає, большевицька голота, з ким має до діла. Хай знає, що проти себе має правдивих запорожців, а не боягузів (*По хвилі*). А чого вони втікають? (*чути тупіт*) Ха-ха-ха! Наша перемога! (*Козаки кладуть кріси коло себе і відпочивають*).

СТЕПАН. О, війна! Війна — це дійсне життя, насолода, розкіш. Вічне змагання, напруження усіх нервів і духа.. з усіх боків ворог, куля, смерть. А як приємно з крісом у руках гинути за своє, за рідне, за Україну святу.

МИКОЛА. Правда, друже! Сьогоднішній бій, це було справдішне пекло. Тут перемогла не скількість жовнірів, бо нас було багато менше. Перемогла тут відвага, посвята, одчайдушність і риск наших побратимів, що з-заду заатакували ворога

і змусили його втікати. Й треба признати, що це була справжня відвага; горстка кидається на десятиро сильнішого ворога і перемагає його. А в якій положенні були ми? Ішли ми на те: або здобути, або вдома не бути. Третього не було. Й перемогли. Надурно ж отже прапорщикова погроза, що перед смертю казав: „большевики за нас помстяться“. Не вдалось сердегам. За цих одинадцять трупів вони ніколи не помстяться. А отих десять сьогоднішніх? Ніколи! *(По хвилі)*. Як кажуть, оцей „мандрівний театр“, що його членів ми розстріляли, — це прбвірна комісія Д. П. У. Захотілось ворогам побачити, як іде їхня праця та не встигли. Попались, як горобці в клітку, що ані тріпнули крильцями. А все те завдячуємо оцьому нашому солдатові, що й до кріса, а ще більш до хитрощів здібний. А вірно служить Україні.

СТЕПАН. Розкажи ж. як оцей солдат прислужився в справі переловлення оцього „театру“?

МИКОЛА. Розкажу. Це було так: Ще в часі побуту в Києві наш солдат пронюхав десь, що за два тижні має виїхати розвідча комісія Д. П. У., щоб переглянути відділи свого Чека по селах і містечках. Мало того. Він довідався ще, де і кудюю комісія виїде і з кількох людей буде складатися. Недурно ж він служив ув офіцера. Попередив отже в оцій справі стрільців, щоб були на поготові. Так їхали собі спокійнісінько большевицькі висланці. І подумайте, що за відвага. Ненадійно являється перед ними солдат і прикидається вмиль великим приятелем москалів і радить їм не їхати тудю, кудюю вибрали напрям, а просто на вартівню, де ждали в засідці козаки. На запит, чому саме показує їм ту дорогу, казав, що по всіх інших

шляхах стоять озброєні українські селяни, і не пропускають нікого. Послухали. Коли приїхали повз вартівню, таки злякались, побачивши українського жовніра. Та не було часу втікати. Козаки вмиль обскочили їх і всіх арештували. *(По хвилі)*. Бравий собі солдат Ігоренко. А дивіться, як прив'язався до нас, як розуміє справу, який вірний нашій ідеї і як вірно й совісно виконує свої обов'язки.

СТЕПАН. А де ж він тепер?

МИКОЛА. Кажуть, що в лічниці, а з ним і... панна Люся, дочка отамана Ігоря. Вона, оце вчора, поруч нього боролась і треба признати: хоробрість і відвага в неї не абияка. Так сильно тоді закохалась у солдата, а скоріш, — обоє закохались у себе, що тільки одна смерть може їх розлучити.

ВОЛОДКО. А вона також ранена?

МИКОЛА. Не знаю напевне...

ВСІ ТРИ. Щасти, Боже, солдатові! Завзятий хлопець і з нього — і хитрун.

Ява 2.

Ті ж, Люся й солдат.

(Входить солдат і Люся. Солдат здоровкається з козаками та сідає коло них. Поруч нього сідає Люся).

СОЛДАТ. Думали, що ранений. Правда, що ліве крило нашого наступу було сильно загрожено... але якось обійшлося без поважніших втрат. Все так буває, що про вівка помовка, а вівк недалеко. Я здоров. І моя будуча жіночка теж *(Дивиться приязно на Люсю)*. Дивіться, що за панянка в ко-

зацькім убранні! (*Пригортається до неї*). П'авда, Люсю, що ти любиш воювати? Любиш свою Батьківщину Україну... і...

ЛЮСЯ. І тебе, мій голубчику!

КОЗАКИ. Славно! Славно! Хай живе солдат Ігоренко і панна Люся! Слава!

Заслона.

Дія п'ята.

Хата отамана. Обстановка ця сама, що в першій дії.

Ява 1.

(За столом сидить сам отаман. Погляд його дуже стурбований. Очі блищать, як сталь. На чолі гнівкі зморшки. Говорить уважно, наче силувано).

ІГОР. Боротьба добігає кінця. Встоялись, не впали. Одно нам лишається.. загинути з крісом у руці. Але свої не дають. (*Грізно*). Свої! Своя влада висилає чужинецьке військо, щоб розброїти нас. І ми здамо кріси — чи ні? (*Задума*). Як це? (*У захваті*). Скільки крові пролилось надармо. Страшне! О, ні, що говорю. Кров — це животворний посів для грядучих поколінь. Кров дармо не гине ніколи (*Здивовано*). А чого ж саме кажуть розброїти „Вільне Козацтво“? Защо? В ім'я якої цілі? (*Гнівно*). Прокляття оцій владі, що насилає чужинецьке військо на своїх братів! Прокляття! (*Задума*). Ось чую.. Хтось іде. Мабуть осаул

Ява 2.

От. Ігор і Святослав.

СВЯТОСЛАВ (*увійшовши*). Пане отамане! Прийшов наказ від німецької команди здати зброю, кріси, все, бо в противнім випадку вживуть сили.

ІГОР (*до осаула*). Сідай, товаришу. (*Осаул сідає. По хвилині чути зідхання*). Бже! Прш скорпіонів своя влада Гади прокляті! (*Гірко*). Здати зброю? Нащо? Що? (*Здивовано*). Лишити Україну безборонну? Що без крісів робитимемо? Большевицька повинь залє нас. Не знають сердеги, якою зненавистю дихають на нас вороги. Як тремтять перед нами. А може знають? (*Спокійно до осаула*). Ось прочитай, що пише в своєму інтерв'ю в „Ізвестіях“, про наше „Вільне Козацтво“ — Муратов. (*Витягає з кишені часопис, подає осаулові; цей читає*). — „Революційна російська армія пройшла Україну, змитаючи на своєму шляху все, що носило на собі ознаки буржуазно-шовіністичного сепаратизму... В Україні зустрінули ми оригінальну організацію буржуазної самооборони, а особливо дався нам у знаки звенигородський повіт, де український шовінізм збудував собі фортецю у формі т. зв. „Вільне Козацтво“. Ця організація не тільки не допустила нашої влади в повіт, а навпаки, сама перейшла до наступу, чим зробила чималу шкоду нашим військам. Я дуже жалію, що мені не довелося зруйнувати це гніздо, втопити в крові тих, що посміли підняти руку на червону армію“...

ІГОР Осауле! Це каже про „Вільне Козацтво“ головнокомандуючий російської армії. Якже ж радітиме в'н, коли „Вільне Козацтво“ власною вла-

дою буде зліквідоване. (Гірко). Ох! не переживу цього, осауле. Бояться соціалістичні кертці за свої голови. Безпечно їм з німецьким військом в Україні. Ох, страшно, осауле... (Твердо). Осауле! Будь свідком, що я не скорюся перед займанцем; що не потопчу національної честі, бо вона над усе мені дорога; що не здам зброї! Тільки по моїм трупі перейде чужинецька влада. (Добуває ножа і встромлює його собі в груди. Осаул кидає часопис, слухає жовчичка отамана).

СВЯТОСЛАВ. Сконав! О, він так безмежно любив Україну. Він усе життя посвятив їй, але не міг перенести оцієї ганьби, що її вчинила рідному війську своя влада. А я? (Добуває ножа, встромлює в груди, падає).

Ява 3.

Ігор, Святослав, Люся й солдат.

ЛЮСЯ (вбігши з солдатом). Таточку, таточку, полишили мене! (До солдата гнівно). Я відберу собі життя. Не переживу. (Ридоє).

СОЛДАТ. Люсю! Встань! (Люся встає, солдат держить її за руку). Ми мусимо жити, Україна ще потребує нашого життя. Люсю! Знай, що кров твого батька, осаула й тисячі інших стане тим посівом, з якого встануть грізні і одчайдушні борці, що підуть докінчити незавершене діло своїх попередників. Перед ними здрігнеться світ, а з хаосу і руїни встане Вона, велика і свята — Україна! (По хвилі). Люсю! Я пімщусь за кров твого батька, хоч би то була й рідна влада!

ЛЮСЯ (рішуче). Присягни!

СОЛДАТ. Присягаю на зброю! (Вдаряє рукою по рукояті шаблі).

ЛЮСЯ (спокійно). Так ходім! (Бере його за руку). Ще настане, ще надійде великий час. У твердій школі життєвої борні загартується нове покоління, воно незборно понесе прапор Нації! (До солдата). Ми мусимо виховати сина, щоб пімстився за біль свої матері по втраті батька. Не думай, що жалітиму його, коли трапиться потреба. Скажу, як спартанка, що висилзючи сина у бій давала шит із словами: „з ним, або на нім“, як матір, що останнє немовля віддавала отаманові для України. Розумівш?

СОЛДАТ. Розумію.

ЛЮСЯ. Отже жиймо у вірі на скорий прихід месника!

СОЛДАТ. А месник цей, знову запалить заграву кривавих лун і відновить „Вільне Козацтво“!

З а с л о н а.

КІНЕЦЬ.

11. **Костів:** „Там де воля кровавим квітом
зацвила“, драма на 4 дії. 1.20
 12. **Костів:** „Біснувати“, драма 80
 13. **Скалозуб:** Нечиста сила, комедія на 3 дії 1.00
 14. **Скалозуб:** Любов на розказ, жарт на
1 дію. 0.80
- Всі числа від 1 до 14 дозволені цензурою
до вистави до того самого числа, що
ч. 1 і 2.
15. **Молієр:** Чудодійний лікар. Комедія на
3 дії. 1.50
(Дозволена до вистави на сцені Старо-
ством повітовим в Коломиї з дня 25. 5.
1935 до ч. В. В. 11/499).
 16. **Енгель і Горст:** „Геть з мущинами“, ко-
медія 2.00
(Дозволено до Ч. В. В. 11/444/1935 з 7. 5.
1935 Староство в Коломиї).
 17. **А .Данко:** „Лесь Крутій“ комуністом, ко-
медія на 2 дії 1.00
 18. **А. Данко:** „Лесь Крутій“ продає гуси, мо-
нольоги 0.50
 19. **Р. Моґетич:** „Кум Солтис“, комедія 1.50
(Дозволено, Староство повітове, Львів
з 8. І. Л. В. Р. 10/4436.)
 20. **Р. Моґетич:** Наука в ліс не заведе.
Сцен. карт. на 3 дії 1.00
 21. **Евген Рудий:** Зрада вбиває, драма на
3 дії 1.20

0,71

(1986) р.л.

4793

22. **Р. Моgetич:** Де чорт нічого не вдіє там
бабу посе 1.50
Трагікомедія на 3 дії.
23. ————— Шинкарочка чарівниця, коме-
дія на 4 дії 2.50
24. **Ев. Рудий:** Похід Ігоря на Царгород.
Історична драма 1.20
25. **Мончуленко:** Чиї діти, яких батькі, драма
на 4 дії 2.00
26. **Радович:** Вільне козацтво, драма з визв.
змаг. 1.00
27. **Ев. Рудий:** Ворожбит чародій, гумореска
на 4 дії 2.00

ОБРАЗИ, ПОРТРЕТИ І КАРТИНИ.

Ісус Христос 50 × 70	2.50
Мати Божа 50 × 70	2.50
Голова Ісуса Христа 32 × 42	0.80
Ісус Христос 32 × 42	1.20
Мати Божа 32 × 42	1.20
Тарас Шевченко 50 × 70	2.50
Іван Франко 50 × 70	2.50
Тарас Шевченко 32 × 42	1.—
Іван Франко 32 × 42	1.—
Богдан Хмельницький 32 × 42	1.—
Українські князі, королі і гетмани (40 осіб)	6.—
Бій під Крутами (п. Климка) 50 × 70	5.50
„Думи мої, Думи мої“ 50 × 70	4.50

4793

Радович, С.

Вільне козацтво.